

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

271

Zarządzanie finansami firm – teoria i praktyka

Tom 1

Redaktorzy naukowi

**Adam Kopiński, Tomasz Słoński,
Bożena Ryszawska**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Redaktorzy Wydawnictwa: Elżbieta Kozuchowska, Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-219-2 (całość)

ISBN 978-83-7695-223-9 t. 1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Abdul Nafea Al Zararee, Abdulrahman Al-Azzawi: The impact of free cash flow on market value of firm.....	13
Tomasz Berent, Sebastian Jasinowski: Financial leverage puzzle – preliminary conclusions from literature review	22
Michał Buszko: Zarządzanie ryzykiem konwersji kapitału nieruchomości (<i>equity release</i>)	40
Magdalena Bywalec: Jakość portfela kredytów mieszkaniowych w Polsce w latach 2007-2011	49
Jolanta Ciak: Model of public debt management institutions in Poland and the models functioning within the European Union	59
Leszek Czapiewski, Jarosław Kubiak: Syntetyczny miernik poziomu asymetrii informacji (SMAI)	68
Anna Doś: Low-carbon technologies investment decisions under uncertainty created by the carbon market.....	79
Justyna Dyduch: Ocena efektywności kosztowej inwestycji proekologicznych.....	88
Ewa Dziawgo: Analiza własności opcji <i>floored</i>	100
Ryta Dziemianowicz: Kryzys gospodarczy a polityka podatkowa w krajach UE.....	113
Józefa Famielec: Finansowanie zreformowanej gospodarki odpadami komunalnymi	123
Anna Feruś: The use of data envelopment analysis method for the estimation of companies' credit risk	133
Joanna Fila: Europejski instrument mikrofinansowy Progress wsparciem w obszarze mikrofinansów.....	144
Sławomir Franek: Ocena wiarygodności prognoz makroekonomicznych – doświadczenia paktu stabilności i wzrostu a wieloletnie planowanie budżetowe	152
Paweł Galiński: Produkty i usługi bankowe dla jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.....	162
Alina Gorczyńska, Izabela Jonek-Kowalska: Kwity depozytowe jako źródło finansowania podmiotów gospodarczych w warunkach globalizacji rynków finansowych	172
Jerzy Grabowiecki: Financial structure and organization of <i>keiretsu</i> – Japanese business groups.....	181

Sylwia Grenda: Ryzyko cen transferowych w działalności przedsiębiorstw powiązanych	191
Maria Magdalena Grzelak: Ocena związków pomiędzy nakładami na działalność innowacyjną a konkurencyjnością przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce.....	202
Agnieszka Jachowicz: Finanse publiczne w Polsce w świetle paktu stabilności	214
Agnieszka Janeta: Rynkowe wskaźniki oceny stanu finansów publicznych na przykładzie wybranych krajów strefy euro	226
Agnieszka Janeta: Obligacje komunalne jako instrument finansowania rozwoju lokalnego i regionalnego.....	236
Bogna Janik: Efficiency of investment strategy of Socially Responsible Funds Calvert.....	247
Anna Jarzębska: Obszary zarządzania płynnością finansową w publicznej szkole wyższej	256
Tomasz Jewartowski, Michał Kaldowski: Struktura kapitału i dywersyfikacja działalności spółek rodzinnych notowanych na GPW	265
Marta Kacprzyk, Rafał Wolski, Monika Bolek: Analiza wpływu wskaźników płynności i rentowności na kształtowanie się ekonomicznej wartości dodanej na przykładzie spółek notowanych na GPW w Warszawie.....	279
Arkadiusz Kijek: Modelowanie ryzyka sektorowego przy zastosowaniu metody harmonicznej	289
Anna Kobialka: Analiza dochodów gmin województwa lubelskiego w latach 2004-2009.....	302
Anna Korombel: Zarządzanie ryzykiem w praktyce polskich przedsiębiorstw	313
Anna Korzeniowska, Wojciech Misterek: Znaczenie instytucji otoczenia biznesu we wdrażaniu innowacji MŚP.....	322
Magdalena Kowalczyk: Wykorzystanie narzędzi rachunkowości zarządczej w sektorze finansów publicznych.....	334
Mirosław Kowalewski, Dominika Siemianowska: Zarządzanie kosztami za pomocą zarządzania przez cele na przykładzie zakładu przetwórstwa mięsnego X	343
Paweł Kowalik, Błażej Prus: Analiza wyznaczania kwoty na wyrównanie dochodów w krajowych niemieckich systemach wyrównania finansowego na przykładzie 2011 roku.....	353
Sylwester Kozak, Olga Teplova: Covered bonds and RMBS as secured funding instruments for the real estate market in the EU.....	367
Małgorzata Kożuch: Preferencje podatkowe jako narzędzia subsydiowania przedsięwzięć ochrony środowiska	378
Marzena Krawczyk: Gotowość inwestycyjna determinantą pozyskiwania kapitału od aniołów biznesu	388

Marzena Krawczyk: Teoria hierarchii źródeł finansowania w praktyce innowacyjnych MŚP w Polsce	397
Jarosław Kubiak: Planowanie należności na podstawie cyklu ich rotacji określonego według zasady lifo oraz według wartości średniej	407
Iwa Kuchciak: <i>Crowdsourcing</i> w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa.....	418
Marcin Kuzel: Chińskie inwestycje bezpośrednie na świecie – skala, kierunki i motywy ekspansji zagranicznej	427
Katarzyna Lewkowicz-Grzegorzczak: Progresja podatkowa a redystrybucja dochodów	439
Katarzyna Lisińska: Struktura kapitałowa przedsiębiorstw produkcyjnych w Polsce, Niemczech i Portugalii	449
Joanna Lizińska: Problem doboru portfela porównawczego w długookresowej ewaluacji efektów kolejnych emisji akcji	459
Bogdan Ludwiczak: Wykorzystanie metody VaR w procesie pomiaru ryzyka.....	468
Justyna Łukomska-Szarek: Ocena zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w latach 2004-2010.....	480
Agnieszka Majewska: Wykorzystanie opcji quanto w zarządzaniu ryzykiem pogodowym w przedsiębiorstwach sektora energetycznego.....	490
Monika Marcinkowska: Rachunkowość społeczna – czyli o pomiarze wyników przedsiębiorstw w kontekście oczekiwań interesariuszy	502

Summaries

Abdul Nafea Al Zararee: Wpływ wolnych przepływów pieniężnych na wartość rynkową firmy	21
Tomasz Berent, Sebastian Jasinowski: Dźwignia finansowa – wstępne wnioski z przeglądu literatury.....	39
Michał Buszko: Risk management of real estate equity release	48
Magdalena Bywalec: The quality of the portfolio of housing loans in Poland in 2007-2011	58
Jolanta Ciak: Model instytucji zarządzania długiem publicznym w Polsce na tle modeli funkcjonujących w Unii Europejskiej	67
Leszek Czapiewski, Jarosław Kubiak: Synthetic measure of the degree of information asymmetry	78
Anna Doś: Decyzje o inwestycjach w technologii obniżające emisję CO ₂ w warunkach niepewności stwarzanej przez europejski system handlu emisjami.....	87
Justyna Dyduch: Assessment of cost effectiveness of proecological investments	99
Ewa Dziawgo: The analysis of the properties of floored options	112

Ryta Dziemianowicz: Economic crisis and tax policy in the EU countries ...	123
Józefa Famielec: Financing of reformed economy of municipal waste	132
Anna Feruś: Wykorzystanie metody granicznej analizy danych do oceny ryzyka kredytowego przedsiębiorstw	143
Joanna Fila: The European Progress Microfinance Facility as an example of the support in microfinance	151
Sławomir Franek: Credibility of macroeconomic forecasts – experiences of stability and growth pact and multi-year budgeting planning	161
Paweł Galiński: Banking products and services for local governments in Poland	171
Alina Gorczyńska, Izabela Jonek-Kowalska: Depositary receipts as a source of businesses entities financing in the conditions of globalization of financial markets	180
Jerzy Grabowiecki: Struktura finansowa i organizacja japońskich grup kapitałowych <i>keiretsu</i>	190
Sylwia Grenda: Transfer pricing risk in the activity of related companies	201
Maria Magdalena Grzelak: Assessment of relationship between outlays on innovation and competitiveness of food industry enterprises in Poland....	213
Agnieszka Jachowicz: Public finance in Poland in the perspective of the Stability and Growth Pact	225
Agnieszka Janeta: Market indicators assessing the state of public finances: the case of selected euro zone countries.....	235
Agnieszka Janeta: Municipal bonds as a financing instrument for local and regional development.....	246
Bogna Janik: Efektywność strategii inwestycyjnych funduszy społecznie odpowiedzialnych Calvert	255
Anna Jarzębska: Areas of liquidity management in public university	264
Tomasz Jewartowski, Michał Kaldoński: Capital structure and diversification of family firms listed on the Warsaw Stock Exchange	278
Marta Kacprzyk, Rafał Wolski, Monika Bolek: Liquidity and profitability ratios influence on economic value added basing on companies listed on the Warsaw Stock Exchange.....	288
Arkadiusz Kijek: Sector risk modelling by harmonic method	301
Anna Kobiałka: Analysis of revenue of Lublin Voivodeship communes in 2004-2009	312
Anna Korombel: Risk management in practice of Polish companies.....	321
Anna Korzeniowska, Wojciech Misterek: The role of business environment institutions in implementing SMEs' innovations	333
Magdalena Kowalczyk: Using tools of managerial accounting in public finance sector	342

Mirosław Kowalewski, Dominika Siemianowska: Cost management conducted with the utilization of Management by Objectives on an example of meat processing plant.....	352
Paweł Kowalik, Błażej Prus: The analysis of determining the amount of the financial equalization in German's national financial equalization systems on the example of 2011	366
Sylwester Kozak, Olga Teplova: Listy zastawne i RMBS jako bezpieczne instrumenty finansujące rynek nieruchomości w UE	377
Małgorzata Koźuch: Tax preferences as the instrument of subsidizing of ecological investments.....	387
Marzena Krawczyk: Investment readiness as a determinant for raising capital from business angels	396
Marzena Krawczyk: Theory of financing hierarchy in the practice of innovative SMEs in Poland.....	406
Jarosław Kubiak: The receivables level planning on the basis of cycle of rotation determined by the LIFO principles and by average value	417
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of bank company value	426
Marcin Kuzel: Chinese foreign direct investment in the world – scale, directions and determinants of international expansion	438
Katarzyna Lewkowicz-Grzegorzcyk: Tax progression vs. income redistribution.....	448
Katarzyna Lisińska: Capital structure of manufacturing companies in Poland, Germany and Portugal.....	458
Joanna Lizińska: The long-run abnormal stock returns after seasoned equity offerings and the choice of the reference portfolio	467
Bogdan Ludwiczak: The VAR approach in the risk measurement	479
Justyna Łukomska-Szarek: Assessment of debt of local self-government units in Poland in the years 2004-2010.....	489
Agnieszka Majewska: Weather risk management by using quanto options in enterprises of the energy sector.....	501
Monika Marcinkowska: “Social accounting” – or how to measure companies’ performance in the context of stakeholders’ expectations	525

Małgorzata Koźuch

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

PREFERENCJE PODATKOWE JAKO NARZĘDZIA SUBSYDIOWANIA PRZEDSIĘWZIĘĆ OCHRONY ŚRODOWISKA

Streszczenie: Preferencje podatkowe są specyficzną grupą instrumentów polityki ekologicznej państwa. Wpływają w sposób pośredni na zachowania użytkowników środowiska naturalnego. W rozbudowanym systemie podatkowym nie ma preferencji ustanowionych z myślą o motywowaniu do działalności proekologicznej podatników. Stąd ich wpływ na środowisko przyrodnicze uznaje się za nieistotny dla skutków ekologicznych. Preferencje podatkowe związane z tym obszarem gospodarki nie zmniejszają w sposób istotny dochodów budżetowych. Dlatego proponuje się ograniczenia w ich stosowaniu, a nawet likwidację.

Słowa kluczowe: subsydia, podatek, preferencja podatkowa, polityka ekologiczna.

1. Wstęp

System ulg, zwolnień i zwyżek podatkowych służy uelastycznieniu zasad wymiaru podatku i realizacji innych celów państwa, wśród których duże znaczenie mają cele inwestycyjne, polegające na dążeniu do wywołania takiego zachowania podatnika, które byłoby zgodne z założeniami polityki gospodarczej.

Preferencje podatkowe są specyficzną grupą instrumentów polityki ekologicznej państwa, wpływających na zachowania użytkowników środowiska naturalnego, a z racji swego przeznaczenia mają charakter subsydiowania pośredniego. W rozbudowanym systemie preferencji podatkowych trudno znaleźć te, które ustanowiono z myślą o stymulowaniu działalności proekologicznej podatników. W opracowaniu podjęto więc próbę ich identyfikacji oraz ustalenia, w jakim stopniu uszczuplają dochody budżetowe i motywują do inwestowania w przedsięwzięcia zmniejszające negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze.

2. Subsydia jako instrumenty polityki gospodarczej

Założenia i cele polityki gospodarczej – a w jej ramach każdej polityki sektorowej, np. polityki ochrony środowiska – osiągane są dzięki odpowiedniemu instrumentarium. Państwo przez swoich przedstawicieli wpływa na działalność gospodarczą podmiotów, wykorzystując trzy grupy narzędzi. Obok regulacji bezpośrednich, szczególnie istotne dla finansów publicznych są instrumenty podatkowe oraz wydatki publiczne i płatności transferowe. Regulacje i związane z nimi kontrole zobowiązują lub zachęcają do podejmowania pewnych działań bądź powstrzymania się od nich. Z kolei instrumenty podatkowe, zmniejszając prywatny dochód podatnika, zapewniają rządowi środki na wydatki, ponoszone zgodnie z wytyczonymi założeniami polityki gospodarczej, ekologicznej i społecznej. Przepływ środków pieniężnych z budżetu państwa, jednostek samorządowych lub innych publicznych instytucji do beneficjentów ma charakter bezpośredniej pomocy państwa. Pośrednie wsparcie występuje natomiast, gdy państwo zrzeka się egzekwowania należnych mu danin. Wówczas następuje uszczuplenie strumienia środków publicznych.

Działania takie są pomocą państwa, nazywaną też pomocą publiczną. Obejmują one wszelkie środki pochodzące ze źródeł publicznych, udostępnione w jakiegokolwiek formie, przysparzające określonym podmiotom korzyści. Co ważne, za pomoc publiczną uznaje się transfer zasobów przypisywany władzy publicznej, który spełnia łącznie kilka warunków. Po pierwsze, jest udzielany ze środków publicznych, po drugie, powoduje osiągnięcie korzyści ekonomicznych przez określony podmiot na warunkach lepszych niż rynkowe, po trzecie, uprzywilejowuje określone podmioty lub wytwarzanie określonych dóbr bądź sektorów gospodarczych, czyli ma charakter selektywny, ponadto może przyczynić się do wystąpienia lub wywoływać zakłócenia konkurencji na rynku, a także wpływa na wymianę gospodarczą między krajami członkowskimi [Jankowska, Marek 2009, s. 13].

Pomoc publiczna jest więc działaniem wspierającym wybrane podmioty lub sektory gospodarcze. Zakres jej stosowania i wykorzystywane narzędzia zależą od kierunków i celów realizowanej polityki. Pomoc taka jest subsydiem publicznym. Tak jak początkowo termin *subsidium* oznaczał pomoc, wsparcie czy siły rezerwowe [Rysiewicz 1962, s. 630], również współcześnie za subsydium uznaje się każdy dobrowolny zasiłek pieniężny udzielany podmiotowi lub organizacji itp. [Głuchowski 2001, s. 290], przy czym pomoc nie musi być udzielana wyłącznie z wykorzystaniem środków publicznych, nie musi też przybierać formy pieniężnej. Podmiotami subsydiującymi mogą być także podmioty działające w sektorze prywatnym, np. komercyjne instytucje finansowe udzielające pożyczek prywatnym inwestorom na preferencyjnych warunkach. Ze względu na zakres stosowania, donatorów i formy występowania subsydia są pojęciem szerszym niż pomoc publiczna.

Subsydia jako instrumenty oddziaływania na zachowania uczestników rynku i użytkowników środowiska są zróżnicowane nie tylko co do formy, ale także administracyjnie i przestrzennie. Ponadto w praktyce gospodarczej występują subsydia

zarówno formalne, jak i nieformalne. Subsydia formalne, inaczej zinstytucjonalizowane, mają charakter systemowy i są przyznawane przez odpowiednie instytucje publiczne lub prywatne w ramach powszechnie obowiązujących regulacji prawno-administracyjnych. Beneficjentami takich subsydiów stają się podmioty, które spełniły określone warunki, np. pozytywnie przeszły procedurę oceny wniosku o dofinansowanie. Z kolei subsydia nieformalne, nazywane też w literaturze dotacjami nieformalnymi, występują w sytuacji, gdy podmiot gospodarczy nie wywiązuje się z wynikających z prawa zobowiązań, a mimo to jego postępowanie jest akceptowane przez instytucje publiczne. Przykładowo subsydium takie występuje jako przyzwolenie na nieprzestrzeganie obowiązujących regulacji prawnoadministracyjnych w zakresie korzystania ze środowiska przyrodniczego lub na nierealizowanie zobowiązań finansowych z tytułu obciążeń ekologicznych [Fiedor i in. 2002, s. 316].

Subsydiowanie następuje w wyniku bezpośredniego lub pośredniego wsparcia wybranych przedsiębiorstw lub przedsięwzięć. Istotą subsydiów bezpośrednich jako instrumentów oddziaływania państwa na procesy gospodarcze jest aktywne kształtowanie procesów rozwojowych przez eliminowanie ograniczeń determinujących przemianę. W takim ujęciu subsydia mają charakter przedmiotowy, tj. ściśle związane z rozwiązaniem określonych problemów. Tempo i skala zastosowania subsydiów bezpośrednich zależy w dużym stopniu od możliwości budżetów publicznych, a więc są one pochodną efektywności całej gospodarki [Fedorowicz 2006, s. 273]. Subsydia bezpośrednie występują w postaci dotacji lub subwencji, dopłat, np. do spłaty części zobowiązań lub dopłat do technologii służących ochronie środowiska, pożyczek lub kredytów o preferencyjnym oprocentowaniu udzielanych ze środków własnych instytucji finansujących.

Specyfika subsydiowania pośredniego polega z kolei na tym, że nie następuje zasilenie beneficjenta w dodatkowe strumienie finansowe, natomiast udzielona pomoc przybiera postać niższych obciążeń finansowych (podatkowych lub płatności odsetkowych), należnych z różnych tytułów instytucjom lub podmiotom publicznym. Następuje więc zmniejszenie wydatków beneficjenta pomocy. Możliwość uzyskania przez przedsiębiorcę takich „oszczędności” powinna być pośrednim bodźcem do podejmowania działań związanych na przykład z ochroną środowiska. Finansową konsekwencją subsydiów pośrednich jest zmniejszenie wpływów budżetów publicznych. Do najbardziej typowych subsydiów pośrednich należą: preferencje podatkowe, udogodnienia celne, podwyższone lub specjalne odpisy amortyzacyjne, dopłaty ze środków publicznych do oprocentowania kredytów komercyjnych, preferencyjne warunki kredytowania (np. karencja spłaty, dogodne rozłożenie rat odsetkowych), umorzenia części kwoty pożyczki, zwolnienia od kaucji inwestycyjnych przy podejmowaniu inwestycji proekologicznych, a także konwersja wierzytelności na akcje lub udziały w spółkach.

W praktyce gospodarczej subsydiowanie związane z oddziaływaniem organów państwa lub organów samorządowych na gospodarkę wzbudza wiele kontrower-

sji, gdyż ich stosowanie powoduje zmiany w finansach publicznych, wynikające ze zwiększenia wydatków publicznych lub ze zmniejszenia dochodów publicznych.

3. Specyfika i rodzaje preferencji podatkowych

Przeznaczeniem każdego podatku jest przede wszystkim dostarczanie państwu dochodów na realizację zadań. Podatek nie tylko zasila budżet, lecz także wpływa na zachowania podmiotów gospodarczych. Kształtuje on dochody i wielkość majątku, będących w dyspozycji podatników, gdyż przez przesuwanie środków finansowych w odpowiednich proporcjach między podmiotami gospodarczymi a budżetem następuje korekta dochodów dyspozycyjnych. Instrumenty podatkowe wykorzystywane są również w celu wywarcia wpływu na warunki działania przedsiębiorców oraz na kierunki i tempo ich rozwoju. Funkcja ta urzeczywistnia się poprzez zróżnicowanie obciążeń podatkowych, dzięki czemu podatek może wpłynąć zachęcająco lub zniechęcająco na decyzje w sprawie podejmowania lub zaniechania działalności oraz ustalenia zakresu jej prowadzenia [Majchrzycka-Guzowska 1997, s. 87-90]. Praktycznym wyrazem realizacji tej funkcji jest system ulg i zwolnień podatkowych.

Ułga oznacza zmniejszenie obciążenia podatkowego w stosunku do niektórych rodzajów działalności lub niektórych podmiotów. Jest przejawem realizacji celów pozafiskalnych przez system podatkowy. Skorzystanie z ulgi jest uzależnione od spełnienia pewnych warunków, określonych ustawowo [Głuchowski 2001, s. 319]. Ułga podatkowa nazywana jest też zniżką podatkową (a przez niektórych autorów pośrednią dotacją państwa). Swą konstrukcją zbliżona jest do zwolnień, których istota polega na zmniejszeniu wielkości podatku już po dokonaniu wymiaru.

Zwolnienia podatkowe mają podmiotowy lub przedmiotowy charakter. W pierwszym przypadku ustawodawca zwalnia od opodatkowania określone kategorie podmiotów, np. jednostki budżetowe czy fundusze ekologiczne, w drugim – zwalnia od podatku określone sytuacje, o ile wystąpią one w sferze działalności danego podatnika, np. dochody z tytułu sprzedaży nieruchomości. Taki charakter ma większość zwolnień z podatku od towarów i usług [Głuchowski 2001, s. 367].

Przeciwieństwem zwolnień i ulg podatkowych są wyżki podatków, których zastosowanie powoduje zwiększenie obciążeń [Majchrzycka-Guzowska 1997, s. 96].

System ulg, zwolnień i wyżek podatkowych służy uelastycznieniu zasad wymiaru podatku i realizacji różnych innych celów, wśród których duże znaczenie mają cele inwestycyjne. Korygowanie wymiaru podatku poprzez zwolnienia, ulgi i wyżki podatkowe ściśle wiąże się z koniecznością dostosowania wysokości obciążeń podatkowych do zmniejszonej lub zwiększonej zdolności płatniczej podatników.

4. Przyczyny subsydiowania przedsięwzięć proekologicznych

Przemiany gospodarcze oraz rozwój cywilizacyjny nie pozostają obojętne dla otoczenia przyrodniczego. Efektem ubocznym przetwarzania zasobów naturalnych w dobra finalne, zarówno inwestycyjne, produkcyjne, jak i konsumpcyjne, są koszty zewnętrzne. Negatywne efekty nie są kompensowane przez transakcje rynkowe. Dla nich charakterystyczny jest bezpośredni wpływ działania jednego podmiotu na sytuację innych podmiotów. W rezultacie poprawia się lub pogarsza ekonomiczna pozycja przedsiębiorstw, co ma także wpływ na poziom społecznego dobrobytu. Tam, gdzie występują ekologiczne efekty zewnętrzne, mechanizm rynkowy nie zapewnia efektywnej alokacji zasobów w rozumieniu Pareto. Prowadzi to do nieoptymalnego wykorzystania zasobów środowiska, do ich nadmiernej eksploatacji i degradacji. Ponadto rynek nie wskazuje preferencji co do społecznie pożądanego (akceptowanego) poziomu jakości środowiska. Nie tworzy też mikroekonomicznego mechanizmu gromadzenia i wydatkowania środków na ochronę środowiska przed niekorzystnymi skutkami działalności gospodarczej.

Wskazane defekty rynku związane z korzystaniem ze środowiska przyrodniczego można usunąć przez internalizację kosztów zewnętrznych, co oznacza wprowadzenie kosztów zewnętrznych do rachunku kosztów podmiotu powodującego ich powstanie. Narzędziem oddziaływania na zachowania przedsiębiorców są subsydia. Kontrowersje wzbudza jednak fakt, że beneficjentami subsydiów publicznych są przedsiębiorcy – sprawcy negatywnych efektów zewnętrznych. A zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” to na nich powinien spoczywać finansowy obowiązek redukcji zanieczyszczeń i zmniejszania kosztów zewnętrznych.

Do podstawowych subsydiów ekologicznych zalicza się:

- dotacje z budżetu państwa i budżetów samorządowych oraz ekologicznych funduszy,
- dopłaty do oprocentowania kredytów komercyjnych (dla banków) stosowane przez fundusze ekologiczne,
- niskie stopy procentowe preferencyjnych pożyczek lub kredytów,
- środki publiczne zaangażowane w zakup akcji lub udziałów w spółkach inwestujących w ochronę środowiska,
- gwarancje kredytowe udzielane przez rząd lub fundusze ekologiczne,
- umorzenie części kwoty pożyczki lub kredytu,
- preferencje w podatkach centralnych lub lokalnych,
- umorzenie lub rozłożenie na raty zobowiązań wobec funduszy ekologicznych z tytułu opłat lub kar ekologicznych,
- konwersję wierzytelności (zobowiązania z tytułu opłat lub kar ekologicznych) na akcje lub udziały w spółkach,
- odroczenie terminu płatności opłaty lub kary ekologicznej,
- rozłożenie na raty kary ekologicznej.

Polska opiera swoją politykę finansową w zakresie ochrony środowiska przede wszystkim na zasadach: zanieczyszczający płaci i użytkownik zasobu płaci, jednakże źródła publiczne w istotnym stopniu są wykorzystywane do realizacji założeń polityki ekologicznej państwa oraz regionalnych i lokalnych programów ochrony środowiska. Jest to ważne, gdyż nadal udział środków publicznych bywa głównym bodźcem dla inwestorów prywatnych do podejmowania inwestycji ekologicznych. Wydatki sektora publicznego na ochronę środowiska nie są równoważne wartości subsydiów publicznych. W praktyce gospodarczej wśród tych wydatków znajdują się także subsydia, jednakże ich łączną wartość trudno jest ustalić ze względu na różnorodność form występowania. O ile można oszacować wysokość subsydiów udzielonych przykładowo ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który jest główną instytucją publiczną aktywnie wspierającą przedsięwzięcia proekologiczne, o tyle ustalenie wartości subsydiów występujących w postaci preferencji podatkowych jest bardziej złożone.

5. Preferencje podatkowe związane z ochroną środowiska

W preferencjach podatkowych o charakterze ekologicznym chodzi z jednej strony o motywację dla przedsiębiorstw do podejmowania działań ochronnych, a z drugiej strony o wyrównywanie pozycji konkurencyjnej w stosunku do inwestorów niemających konieczności poprawy standardów ekologicznych (co ma zwłaszcza miejsce w sytuacji międzynarodowej, o różnych normach ekologicznych). Subsydia podatkowe sprzyjające ochronie środowiska obejmują dwie podstawowe grupy, tj.:

- preferencje podatkowe, np. zwolnienia z podatków lub obniżenie podatków,
- specjalne systemy odpisów amortyzacyjnych (od obiektów powstałych w procesie inwestycji w ochronę środowiska) lub skrócenie okresu odpisów amortyzacyjnych, zmniejszających podstawę opodatkowania.

Rozwiązania fiskalne polskiego systemu podatkowego, adresowane do ochrony środowiska, są zawarte w gąszczu przepisów ustaw podatkowych. W 2010 r. istniało ponad 470 różnych preferencji podatkowych, wśród których niezmiernie trudno jest odnaleźć te, które mają stymulować realizację celów ekologicznych. Preferencje podatkowe w części związanej z ochroną środowiska były w naszym kraju wielokrotnie modyfikowane i systematycznie ograniczane. Obecnie występują w postaci:

- zwolnień lub odliczeń w podatku dochodowym od osób prawnych i fizycznych,
- zwolnień lub obniżek stawek w podatku od towarów i usług,
- zwolnień lub zróżnicowań stawek podatku akcyzowego,
- zwolnień w podatku od nieruchomości,
- zróżnicowań stawek podatku od środków transportowych,
- zwolnień od podatku leśnego,
- odliczeń wydatków inwestycyjnych od podatku rolnego.

W rozbudowanej strukturze zwolnień i ulg podatkowych nie ma mechanizmów fiskalnych wprowadzonych bezpośrednio z myślą o promowaniu zachowań proeko-

logicznych, stąd wykorzystywane w Polsce preferencje podatkowe w nieznacznym tylko stopniu służą ochronie środowiska. W strukturze wartości preferencji podatkowych według obszarów wsparcia i typów podatków te związane z ochroną środowiska i transportem stanowiły w 2009 r. jedynie 5,3% wszystkich preferencji, czyli niecałe 3,2 mld zł (tab. 1).

Tabela 1. Preferencje podatkowe w Polsce według obszarów wsparcia i typów podatków w 2009 r.

OBSZAR WSPARCIA	PIT	CIT	VAT	AKCYZA	OGÓŁEM
GOSPODARKA					
mln zł	494	5 879	2 442	15	8 830
% PKB	0,04	0,44	0,18	0,00	
ROLNICTWO					
mln zł	2 012	96	5 111	-	7 219
% PKB	0,15	0,01	0,38		
ZATRUDNIENIE					
mln zł	122	-	-	-	122
% PKB	0,01				
NAUKA, KULTURA, SPORT					
mln zł	2	150	1 891	-	2 043
% PKB	0,00	0,01	0,14		
ORG. POŻYTKU PUBLICZNEGO					
mln zł	164	1 384	-	-	1 548
% PKB	0,01	0,10			
ZDROWIE					
mln zł	432	-	4 101	110	4 643
% PKB	0,03		0,31	0,01	
RODZINA, OPIEKA SPOŁECZNA					
mln zł	10 333	-	18 800	-	29 133
% PKB	0,77	0,00	1,40		
TRANSPORT, OCHRONA ŚRODOWISKA					
mln zł	-	-	1 821	1 357	3 178
% PKB			0,14	0,10	
INNE					
mln zł	2 456	111	26	208	2 801
% PKB	0,18	0,01	0,00	0,02	
RAZEM					
mln zł	16 015	7 620	34 192	1 690	59 517
% PKB	1,19	0,57	2,54	0,13	

Źródło: [Preferencje podatkowe... 2010, s. 19].

Preferencje podatkowe sprzyjające osiągnięciu celów ekologicznych w podatku akcyzowym dotyczyły w 2009 r. (por. tab. 2):

- obniżonej stawki na paliwa z zawartością biokomponentów,
- preferencyjnej stawki dla biokomponentów stanowiących samoistne paliwa,

- zwolnień z opodatkowania energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii,
- zwolnień od akcyzy wyrobów akcyzowych nieprzydatnych do spożycia, dalszego przerobu lub zużycia w przypadku ich zniszczenia.

Tabela 2. Preferencje podatkowe związane z ochroną środowiska w podatku akcyzowym w 2009 r.

Preferencja podatkowa	Wartość w mln zł	Udział w całkowitej wartości preferencji w danym podatku w %	Odsetek wpływów z danego podatku w %	Udział w PKB w %
Obniżenie stawki na paliwa z zawartością biokomponentów	1 048	62,01	1,94	0,08
Preferencyjna stawka dla biokomponentów stanowiących samoistne paliwa	183	10,83	0,34	0,01
Zwolnienie z opodatkowania energii elektrycznej z oze*	126	7,43	0,23	0,01
Zwolnienie od akcyzy wyrobów nieprzydatnych do spożycia lub przerobu, w przypadku zniszczenia	110	3,61	0,11	0,00

* odnawialne źródła energii

Źródło: jak w tab. 1.

W przypadku preferencji w podatku akcyzowym najbardziej znaczące kwoty dotyczyły obniżonej stawki na paliwa z zawartością biokomponentów oraz preferencyjnej stawki dla biokomponentów stanowiących samoistne paliwa. Jednakże ubytek dochodów państwa w wyniku zastosowanych ulg był niewielki i stanowił odpowiednio 1,94 i 0,34% wpływów z podatku akcyzowego. Celem wprowadzenia ulg było wsparcie rozwoju rynku biokomponentów i biopaliw, a docelowo poprawa bezpieczeństwa energetycznego kraju. Wsparcie to według Komisji Europejskiej stanowi pomoc publiczną. Obecnie Komisja negatywnie odnosi się do przyznawania takiego wsparcia, ponieważ cele środowiskowe upowszechniania biopaliw można osiągnąć dzięki obowiązkowi zapewnienia określonej ilości biopaliw.

Badając system preferencji podatkowych związanych z ochroną środowiska, nie można pominąć instrumentów fiskalnych funkcjonujących na szczeblu samorządowym. Zakres zwolnień, odliczeń i zróżnicowań w podatkach lokalnych w części dotyczącej ochrony środowiska w 2010 r. obejmował m.in.:

1. Zwolnienia od podatku od nieruchomości:

a) budynków i budowli w parkach narodowych oraz rezerwach przyrody służących bezpośrednio osiągnięciu celów gospodarczych w zakresie ochrony przyrody oraz gruntów objętych ochroną ścisłą, częściową lub krajobrazową,

- b) gruntów stanowiących nieużytki, użytki ekologiczne, grunty zadrzewione i zakrzewione, z wyjątkiem zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej,
- c) gruntów zajętych na zbiorniki wodne retencyjne lub elektrowni wodnych;
- 2. Zwolnienia od podatku leśnego:
 - a) lasów z drzewostanem w wieku do 40 lat,
 - b) lasów wpisanych do rejestru zabytków,
 - c) użytków ekologicznych;
- 3. Zwolnienia od podatku rolnego:
 - a) gruntów zadrzewionych i zakrzewionych ustanowionych na użytkach rolnych,
 - b) użytków ekologicznych;
- 4. Odliczenia od podatku rolnego wydatków inwestycyjnych poniesionych na:
 - a) budowę i modernizację budynków inwentarskich oraz obiektów służących ochronie środowiska,
 - b) zakup i zainstalowanie: deszczowni, urządzeń melioracyjnych oraz urządzeń do produkcji naturalnych źródeł energii (wiatru, biogazu, słońca);
- 5. Zróznicowania stawek podatku od środków transportowych ze względu na rodzaj środka transportowego i jego wpływ na środowisko naturalne.

6. Podsumowanie

W krajowej strukturze zwolnień i ulg podatkowych nie ma mechanizmów podatkowych wprowadzanych z myślą o promowaniu zachowań proekologicznych, stąd w niewielkim zakresie służą one ochronie środowiska. Tytułem do ulgi lub zwolnienia z podatku jest spełnienie warunków ustalonych w przepisach podatkowych właściwych dla wszystkich rodzajów działalności, a nie działalność związana bezpośrednio z ochroną środowiska. Stąd ich wpływ na środowisko przyrodnicze uznaje się za nieistotny dla skutków ekologicznych. Preferencje podatkowe związane z tym obszarem gospodarki także nie zmniejszają w sposób istotny dochodów budżetowych.

Subsydiowanie podmiotów obecnie najczęściej przyjmuje postać pomocy publicznej bezpośredniej, głównie dotacji oraz preferencyjnych pożyczek. Łatwiej jest ustalić efektywność takiej pomocy. Do pomocy publicznej biernej, realizowanej na przykład w wyniku odroczenia bądź umorzenia należnych wpłat do budżetu lub funduszy celowych, trudno jest zastosować kryteria oceny efektywności jej wykorzystania. Stąd zalecenia co do ograniczenia stosowania subsydiów pośrednich, a nawet ich likwidacji.

Literatura

- Fedorowicz Z., *Polityka fiskalna*, Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1998.
- Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z., *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Głuchowski J. (red.), *Leksykon finansów*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001.
- Jankowska A., Marek M., *Dopuszczalność pomocy publicznej. Uregulowania wspólnotowe i krajowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Majchrzycka-Guzowska A., *Finanse i prawo finansowe*. Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 1997.
- Myers N., Kent J., *Perverse Subsidies*, Island Press. Washington, Covelo, London 2001.
- Preferencje podatkowe w Polsce. Raport*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2010.
- Rysiewicz Z. (red.), *Słownik wyrazów obcych*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1962.
- Stiglitz J.E., *Ekonomia sektora publicznego*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Winiarski B. (red.), *Polityka gospodarcza*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006.

TAX PREFERENCES AS THE INSTRUMENT OF SUBSIDIZING OF ECOLOGICAL INVESTMENTS

Summary: Tax preferences are a specific group of the state environmental policy. They indirectly influence the behavior of the users of natural environment. In a complex tax system there are no preferences laid down in order to motivate taxpayers to an ecological activity. Hence their influence on the natural environment is considered to be irrelevant in terms of ecological effects. Tax preferences connected with this area of the economy do not diminish budget revenues in a significant way. That is why the limitation of using them and even the elimination of them are proposed.

Keywords: subsidy, tax preferences, environmental policy.